

222161
SERIA

C

NUMĂRUL

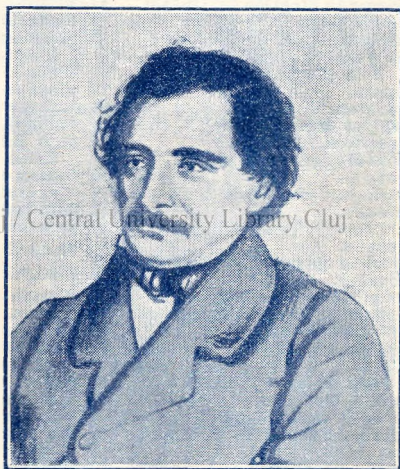
CUNOȘTINȚE

FOLOSITOARE

78

„DIN LUMEA LARGĂ”

DIRECT. REDACȚIONALĂ PROF. UNIV. I. SIMIONESCU

BCU Cluj / Central University Library Cluj

IOAN ELIADE-RĂDULESCU

OMUL ȘI OPERA

DE

GEORGE BAICULESCU

EDITURA „CARTEA ROMĂNEASCĂ” BUCUREȘTI

PREȚUL LEI 8.—

„CUNOȘTINȚE FOLOSITOARE”

* = 8 lei numărul; celelalte 5 lei.

Seria A. „ȘTIINȚĂ PENTRU TOȚI”.

Nr.	Nr.
1. Cum era omul primitiv de I. SIMIONESCU.*	39. Noțiuni de electricitate de ING. CASETTI.
2. Viața omului primitiv de I. SIMIONESCU.*	40. M. Berthelot de CĂPIT. M. ZAPAN.
3. Gazurile Naturale de I. SIMIONESCU.*	41. Izvoare actuale de energie de E. SEVERIN.
4. Albinile de T. A. BĂDĂRĂU.	42. Goethe ca naturalist de PROF. I. SIMIONESCU.
8. Furnicile de T. A. BĂDĂRĂU.	43. Viața'n munți de I. SIMIONESCU.*
9. Viața plantelor de I. SIMIONESCU.*	44. Principii de biologie de I. SIMIONESCU.
10-11. Pasteur de C. MOȚAȘ.	45-46. Fauna Mării Negre de BĂCESCU. M. și CĂRĂUȘU S.*
14. Porumbelii mesageri de V. SA-DOVEANU.	47. Vitaminele de DR. N. GAVRILESCU.*
15. Planeta Marte de ION PAȘA.	49. Petrolul de I. SIMIONESCU.*
16. Dala Omer la Einstein de GENERAL SC. PANATESCU.	50. Șobolani și șoareci de PROF. RADU VLĂDESCU.*
17. Cum vedem de DR. I. GLĂVAN.	51. Viața la Ecuator de I. SIMIONESCU.*
18. Razela X de AL. CIȘMAN.	52. Viața la tropice de I. SIMIONESCU.*
19. Omul dela Cucuteni de I. SIMIONESCU.	53. E. Roux de PROF. DR. G. MARINESCU.*
20. Protozoarele de I. LEPSI.	54. Cutremurile de I. SIMIONESCU.*
21. Fulgerul și trăsnetul de C. G. BRĂDEȘTEANU.	55. Cum birue viața de DR. VASILE ZAHARESCU.*
22. Nebuloasele gazoase de M. E. HEROVANU.	56. Plante carnivore de I. POPU-CAMPEANU*
23. Bacteriile folositoare de I. POPU-CAMPEANU.	57. Chișlimbarul de A. RABICHON*
24. Scrisori cerești (Meteorite) de I. SIMIONESCU.	58. Newton de O. ONICESCU.*
25. Din Istoricul electricității de STEL. C. IONESCU.	59. Fluturii de zi de I. SIMIONESCU.*
26. Mercur și Venus de C. NEBOIȚĂ.	60. Fluturii de noapte de I. SIMIONESCU.*
27. Reumatism și arterioscleroza de DR. M. CĂHĂNESCU.	61. Glande cu secreție internă de PROF. DR. C. PARHON.*
28. Oameni de inițiativă de APOSTOL D. CULEA.	62. Sarea de PROF. I. SIMIONESCU.*
29. Henri Ford de ING. N. GANEA	63. Circulația materiei de PROF. I. SIMIONESCU.*
30. Musca de I. MUREȘANU.	64. Paseri de apă de C. S. ANTONESCU*
32. Cifrele de G. M. LĂZĂRESCU.	65. Flori de primăvară de I. SIMIONESCU.*
33. Animale de demuit de I. SIMIONESCU.	66. Din viața marilor fizicieni și chimiști de C. ALLACI.*
34. Lămurirea potopului de I. SIMIONESCU.	67. Descartes de O. ONICESCU.*
35. Din viața oamenilor întreprinzători de APOSTOL D. CULEA.	68. Stele noul de C. ARGINTEANU.*
36. Societatea nașunilor de ARTUR BOROVEL.	69. Strelăria de V. GHEȚEA*
37. Ficatul și boalele lui de DR. M. CĂHĂNESCU.	70. Învățătura în India de TH. SIMENSCHY*
38. Electrochimia și electroliza de N. N. BOTEZ.	71. Plante străine din comerț de I. POPU-CAMPEANU*
	72. Tutunul, fumatul și sănătatea de DR. N. GAVRILESCU.*
	73. Boalele inimii de DR. C. BACALOGLU*

Seria B. „SFATURI PENTRU GOSPODARI”.

Nr.	Nr.
2. Despre țovărășii de PREOT C. DRON.	8. Sifilisul de DR. E. GHEORGHIU.
3. Despre scarlatină de DR. I. GHEORGHIU.	10. Volul obștesc de A. BOROVEL.
7. Mergovul și alte legume de P. ROZIADE.	14. Plagra de PROF. V. BABEȘ.*
	15. Alegerea semințelor de C. LAURIANU

SERIA C.

No. 78

CUNOȘTINȚE FOLOSITOARE
DIN LUMEA LARGĂ

IOAN ELIADE-RĂDULESCU

OMUL ȘI OPERA

DE
BCU Cluj / Central University Library Cluj

GEORGE BAICULESCU

EDITURA „CARTEA ROMÂNEASCĂ”, BUCUREȘTI

25739 - 939

INTRE CĂRȚILE APĂRUTE DE CURÂND
LA
„CARTEA ROMÂNEASCĂ“

SUNT ȘI URMĂTOARELE:

PAUL BUJOR

**AMINTIRI DESPRE A. VLAHUȚĂ
ȘI I. CARAGIALE** Lei 40

În 120 de pagini profesorul de
Universitate din Iași, prieten,
îndelungă vreme, cu cei doi
mari scriitori ai noștri, așterne
amintirile sale asupra lor. Sunt
pagini interesante și duioase.

PAUL BUJOR

INDURARE Lei 80

Un volum de nuvele și schițe,
în frunte cu vestita nuvelă
„Mi-a cântat cucul în față“ cu
subiect din viața satului.

ARTUR GOROVEI

ZBUCIUMUL UNUI SUFLET NOU.
ROMAN Lei 60

Cunoscutul folclorist și literat
a dat un roman cu un sguuilor
subiect. O fată de boier a cre-
zut că prin învățătură a căpătat
un suflet nou, potrivit vremurilor.
În loc să se mărite cu unul de
sama ei s'a măritat cu un în-
vățător care era și deputat. Re-
pede a venit însă cruda amăgire.

IOAN ELIADE RĂDULESCU

Omul și Opera.

I.

Ioan Eliade-Rădulescu s'a născut la 6 Ianuarie 1802 în fosta cetate domnească a Țării Românești, Târgoviștea, în care își vor mai vedea lumina zilei alți doi reprezentanți ai poeziei noastre moderne: V. Cârlova și Gr. Alexandrescu.

Tatăl său, Ilie Rădulescu, a fost căpitan și mai apoi colonel de poteră în slujba mai multor districte. Deși originar și el din Târgoviște, își petrecuse o bună parte din anii tinereții în Orient, unde învățase multe din limbile locului. Era prin urmare un om umblat și avea, pentru vremea lui, destulă cultură ca să poată prețui binefacerile învățăturii de carte, pe care s'a îngrijit s'o dea de timpuriu fiului său. Mama sa, Eufrosina, era de origine greacă, înrudită cu familia neguțătorilor bucureșteni Danielopol. De la ea va fi primit Eliade

cele dintâi cunoștințe de limba greacă, pe care și le va desvolta mai târziu în atingere cu școlile vremii. Părinții săi au murit de ciumă, în 1829, pe când Eliade era în vârstă de 27 ani.

Copilăria. În școlile grecești ale vremii.

Cei dintâi ani de învățătură, prin 1810—1812, Eliade i-a urmat la o școală grecească din București a unui bătrân dascăl Alexe. Se pare însă că *Octoihul* și *Psaltirea* grecească nu erau pe placul tânărului Eliade. Căzându-i într'o zi în mâini un exemplar românesc din *Alexandria*, el părăsi școala și, ascuns în podul casei, isbuti să descifreze în patru zile toată povestea lui Alexandru cel Mare.

N'a avut multă vreme parte de învățătura dascălului Alexe căci, în 1813, izbucnind ciuma — vestita ciumă a lui Caragea — Eliade fugi împreună cu părinții săi la țară, în satul Gârbovenii sau Slujitorii, din plasa Grindul Făgărașului, din Județul Ialomița. Aci Eliade se simți în largul lui și gustă din plin binefacerile libertății, cu atât mai vârtos cu cât află aci un minunat prilej ca să-și poată continua învățătura lui de românește. La câțiva din păstorii stânelor de oi din jurul satului Eliade dădu peste o adevărată comoară; găsi aci: *Alexandria*, *Floarea Darurilor*, *Poarta pocăinței*, *Pogorârea Maicii Domnului la Iad*, pe *Esop* și pe *Arghir* al lui Barac, ale cărui versuri le și învăță pe de rost. Toate aceste lecturi l'au impresionat în mod deosebit și este învederat că nu

mică a fost înrâurirea lor asupra dezvoltării sale spirituale. Cu multă dragoste și recunoștință a vorbit mai târziu Eliade despre satul copilăriei sale.

Intors în București, în 1814, Eliade trecu la școala grecească dela Sfântul Nicolae a dascălului român Naum Râmnicianu — dascălul Alexe murise — ale cărei cursuri le-a urmat numai un an, în 1815 înscriindu-se la școala grecească superioară dela Schitul Măgureanu. Multe lucruri bune va fi învățat Eliade în școala dela Sf. Nicolae — călugărul Naum era un dascăl bun și cu întinsă știință de carte — dar mai presus de toate trebuie să credem că de aci a prins Eliade patriotismul ce-i luminează activitatea de mai târziu, călugărul profesor fiind și un înfocat naționalist. Se poate încă bănuși că tot prin Naum Râmnicianu a cunoscut Eliade opera lui P. Maior (*Istoria pentru începutul Românilor în Dacia, 1812*), care amintea Românilor despre nobila lor origine.

La școala grecească de la Măgureanu — unde din Ioan Rădulescu deveni Ioan Eliad (sau Iliad, mai târziu zicându-și Eliade sau Heliade), după numele tatălui său: Ilie — cunoscu Eliade filosofia și poezia grecească, dar și filosofia franceză, pe Destutt de Tracy și în special pe Condillac, pe care îl va lua în curând ca îndreptar în compunerea gramaticii sale. Avu de profesori — printre alții — pe vestitul Vardalah, pe Neofit Duca și pe Veniamin de la Mitilene, drept colegi pe Teodor Paladi, Petrache Poenaru, I. Mănescu și alții.

Trei ani a urmat Eliade cursurile acestei școli, până la sosirea în București a lui G. Lazăr, în care timp își formase o cultură frumoasă, în special în ceea ce privește clasicismul grecesc. Cu toată recunoștința manifestată mai târziu față de școala de la Măgureanu, se poate spune că, atât Eliade cât și ceilalți colegi ai săi, deșteptați de ideile lui Petru Maior, simțiau tot mai adânc nevoia să învețe și să cultive limba patriei lor. Pentru Eliade s'au deschis idealuri nouă mai ales în urma cunoștinței și îndemnurilor primite dela Iancu Văcărescu, idolul tineretului acelor vremi. Iată de ce, în 1818, când G. Lazăr deschise școala românească, în fruntea colegilor săi Eliade se îndreptă cu însufletire către profesorul dela Sf. Sava.

In școala lui G. Lazăr. Elev și profesor.

În școala lui G. Lazăr, în care se țineau cursuri atât pentru începători cât și pentru cei mai înaintați, Eliade învăță matematicile și celelalte științe până în 1820, când deveni ajutorul maestrului său, predând gramatica limbii românești, alături de celelalte ajutoare ale lui Lazăr: Eufrosin Poteca pentru geografie și I. Erdeli pentru limba latină.

În timpul răscoalei din 1821 a lui Tudor Vladimirescu — de partea căruia trecu și Lazăr cu elevii săi — școala din Sf. Sava fu închisă iar Eliade pibegi la Brașov, de unde se întoarse în 1822. În acelaș an, bolnav, Lazăr părăsi Țara Românească. Sf. Sava rămase pustiu; înjghebarea pornită cu atâtea jertfe se nărui. Dar nu pieri cu totul. Stă-

ruia încă în zidurile cele ruinate, ca o chemare, sufletul aceluia care le dăduse viață nouă, românească, în 1818.

Singur Eliade auzi chemarea maestrului. Chiar din anul întoarcerii din pribegie — 1822 — el se angajă ca urmaș a lui G. Lazăr. Neajutat, la început, de nimeni, de multe ori neînțeles, ba chiar împiedicat, nevoit să-și alcătuiască singur manuale pentru materiile ce propunea — gramatică, geografie, istorie, logică, stilistică, aritmetică, algebră, trigonometrie, botanică — Eliade rămâne misionarul care, înfruntând greutățile începutului, pune bazele învățământului român într'o epocă turbure, când totul trebuia făcut dela început.

„Am vrut mai întâi — spune el mai târziu într'o scrisoare către C. Negruzzi — să-mi fac și să-mi hotărâsc mie o limbă prin care să mă exprim și să înțeleg aceea ce gândesc; am vrut să-mi fac vocabularul termenilor tehnici și m'am apucat de traducții; am început mai întâi gramatica și nu ca să pui la locul lor zicerile unei limbi ce nu o cunoșteam, ci ca să trec prin tipii limbii și ca să pot pune pe vocabularul meu termenii cei mai gramaticali și să-mi formeze limba gramaticii. Pe urmă am făcut sau am cules o geografie, am tradus cursul de matematică al lui Francoeur, logica lui Condillac șcl., câteva lecții de literatură sau de poetică și retorică. Prin urmare, eu a trebuit, vrând și nevrând, a trece prin toți termenii trebuincioși în aceste științe, a-i boteza într'un fel, bine sau rău, și a-mi îmbogăți vocabularul meu.

„Ca să nu-mi rămâie lucrarea neroditoare, ca să pot a mă folosi dintr'însa cugetând de mai multe ori asupra unui obiect ce-am cugetat odată, m'am făcut apostat din casa părintească, care îmi propunea înainte protecții, slujbe, chiverniseli și m'am pus în mijlocul zidurilor celor dărâmate ale Sfântului Sava, un biet dascăl cu câțiva leușori pe lună, înconjurat de câțiva școlari săraci, hotărâți și fanatici în prieteșugul meu și în cugetul și alegerea lor. Am început lecțiile mele dela gramatică până am sfârșit cu dânșii un mic curs de matematice cu geografia împreună în limba națională, în vreme de șase ani, fără să mă întrebe nimeni ce fac, fără să vie cineva să încurajeze pe bieții școlari. Venea iarna, lemne de nicăiri, fiecare școlar aducea câte un lemn de pe unde găsea, care abia era în stare să încălzească preajma unei sobe sparte ce umplea casa de fum, și să topească fulgii de zăpadă ce vijelia îi repezea pe ferestrele cele sparte. Tremurând, cu mâna înghețată pe compas și pe cretă, ne făceam lecția și Dumnezeu a binecuvântat ostenele noastre, care erau niște minuni ale dragostei și ale hotărârei“. 1)

De aci, din atmosfera aceasta sufletește caldă, a ieșit *Cântarea Dimineții*; de aci traduceri din Lamartine, Byron și Boileau și *Gramatica* ce avea să vadă lumina tiparului în 1828, „pe când alții, târiți de câte patru cai, înconjurați de servitori și cufundați în pufuri de satrapi, striga la eresie în

1) *Muzeu Național*, 1836, p. 144.

contra unui june ce n'avea nici unde a-și face lecțiile“¹⁾). Acești șase ani de profesorat ai lui Eliade vor fi hotărâtori pentru dezvoltarea de mai târziu a învățământului public cât și a literaturii și culturii românești în genere, în slujba căreia Eliade a stat tot timpul sbuciumatei sale vieți.

Până în 1828, când Eliade se lăsă furat de alte drumuri, se alipiră ca profesori la școala din Sf. Sava, prin 1824—1825 I. Popp ca profesor de gramatică și Teodor Paladi pentru metoda lancsterian, apoi Eufrosin Poteca, C. Moroiu și S. Marcovici. Bucurându-se de protecția noului Domn român, Grigore Ghica, școala fu în curând restaurată, înzestrată și ajutată să-și îndeplinească rostul ei educativ și național.

Activitatea culturală și politică până la 1848.

Atras în cercul „societății literare“ secrete, la 1827, al cărei program era mai mult cultural, Eliade ajunse, ajutat de boierul cărturar Dinicu Golescu, unul din factorii cei mai însemnați ai ei. Societatea îmbrățișase — pe teren politic — ideea reformei sau reînnoirii instituțiilor țării, pe teren cultural: înmulțirea școlilor, o gazetă românească ajutată de o tipografie proprie, un teatru național și tipărirea de cărți pentru crearea și dezvoltarea unei literaturi naționale. Omul sortit să pună în practică aceste deziderate ale societății, a fost Ioan Eliade.

1) I. Eliade, *Biblicele*, p. 65.

Cea dintâi lucrare dată la iveală în scopul statornicirii unei limbi literare comune tuturor Românilor, a fost *Gramatica Românească* tipărită la Sibiu, în 1828, cu care Eliade amuți gurile celor ce — străini sau români — defăimau limba socotind-o ne-coaptă pentru a exprima conținutul unei culturi mai înalte. În 1829 începu tipărirea celei dintâi gazete scrise în limba țării, *Curierul Românesc*, căreia i se adaogă mai târziu, în 1836, pentru susținerea luptei pe tărâm literar, *Curierul de ambe-sexe*, prima revistă literară românească, în care se întâlnește scrisul Românilor de pretutindeni. Între 1833—1836 Eliade pregătește și realizează, ajutat de Ioan Câmpineanu și C. Aristia, o școală de artă dramatică și un teatru național, creînd în acest scop Societatea Filarmonică și foaia periodică *Gazeta teatrului național* (1835—36), cu rezultate ce avură un meritat răsunset în întreaga conștiință românească. Scrisul lui era reprodus și imitat în toate foile publice românești, în Moldova și peste munți, în Ardeal; scriitorii erau încurajați și tipăriți în foile lui sau editați în așezământul său tipografic. El a făcut cunoscut pe V. Cârlova, pe Gr. Alexandrescu, pe D. Bolintineanu, pe Cezar Bolliac și C. A. Rosetti, pe Țichindeal și Paul Iorgovici, el a editat pe Iancu Văcărescu și pe moldoveanul C. Negruzzi, contribuind în mare măsură la înfăptuirea unei unități de simțire între toate țările românești.

Epoca dela 1828 până la 1840 însemnează regalitatea culturală a lui Eliade, pentru strălucirea căreia n'a cruțat nici o jertfă, chiar atunci când pe

terenul de luptă s'a găsit — adeseori — singur, punându-se la încercare cu operele unor luceferi ca: Lamartine, Boileau, Byron, Tasso, Dante, Cervantes, Voltaire, Ossian și Molière.

Desfășurată într'o epocă de tranziție, de adânci și mari prefaceri sociale și naționale, este dela sine înțeles că activitatea culturală a lui Eliade n'a fost pe placul tuturor.

Interesele contrarii dintre membrii societății românești din vremea lui împiedicată de multe ori dezvoltarea instituțiilor pe care le crea, el însuși fiind criticat și atacat din mai multe părți deodată. Astfel Societatea Filarmonică și teatrul național n'au putut trăi mai mult de doi ani. Reprezentantii eklezismului în decadentă, precum și retrograzii ruginiți în moravuri ce începeau să devină anacronice, încă mai găseau cuvânt de protestare contra înoirilor generației lui Eliade. Pe de altă parte, chiar unii din generația lui — ambițioșii înoinți cu orice preț sau cei aplecați către politica rusească — încercau să-l lovească, căutându-i pricini pentru cumpătul pe care Eliade îl punea în adoptarea formelor nouă de viață. Celor dintâi Eliade, superior, le-a răspuns un timp cu ironia sa mușcătoare, umilindu-i prin ridiculare. Contra celor din urmă el a luptat și i-a lovit uneori fără cruțare.

(Amestecat în politica vremii, Eliade a bănuț delat început pericoul protectoratului rusesc din perioada Regulamentului organic, care lucra din umbră la contopirea noastră în marele colos moscovit.) Ca să poată ține trează conștiința națională el începu

o lungă cercetare a limbii române și a dialectelor ei, subliniind originea romană a limbii noastre și căutând, pe de o parte înlăturarea cuvintelor slave din vocabular care, sub influența politicei, luau tot mai mult locul celor grecești, pe de alta înlocuirea lor cu împrumuturi din limbile romanice, din limba italiană mai ales, pe care o socotea mai apropiată de vechea limbă a coloniștilor lui Traian. Semnalul luptei îl dădu în 1832 cu articolul intitulat *Repede aruncătură de ochiu asupra originii și limbii Românilor*, căruia îi urma o nesfârșită discuție — unele polemice — cu C. Negruzzi (în *Curier de ambe-sexe*) și cu foaia de peste munți a lui G. Bariț (*Foaia pentru minte, inimă și literatură*), până în preajma revoluției din 1848 când, publicând *Orația funebră* adresată slavonismului, Eliade socotea limba purificată.

Lupta o câștigase Eliade și deodată cu ea și o mare popularitate. Dar căldura cu care-și apăraseră cauza l'a dus la exagerare, la exagerarea în care căzuseră — înaintea lui latiniștii de peste munți, cu deosebirea că Eliade, furat de pornirea-i anti-slavă, apropie limba română de cea italiană, o italianiză. După ce publică, în 1841, *Paralelismul între dialectul român și italian*, el introduse încet-încet în scrisul său tot mai multe cuvinte italienești — mai puține până în 1848. mai multe după această epocă, adoptând în transcrierea cu litere latine o curioasă ortografie italo-română. Câtă deosebire între *Gramatica* fonetică dela 1828 și *Paralelismul* înstrăinat dela 1841! Convingerea lui că a împlinit o mare

operă națională, că a latinizat țara, l-a îndemnat să-și refacă toată opera poetică dinaintea de 1840, după exemplul de mai jos luat din *Cântarea Dimineții*:

1822	1861
Cântarea dimineții	Cântarea dimineții
Din buzi nevinovate,	Din buze inocente,
Cui altui se cuvine,	Cui altui se cuvine,
Puternice Părinte,	Omnipotentă Pater
Decât ție a da?	De cât ție a da?

Politicește, lupta filologică a lui Eliade a fost salvatoare; din punct de vedere literar, însă, ea avu ca rezultat o împeștrire a vocabularului poetic cu cuvinte de multe ori răsunătoare, dar mai totdeauna lipsite de poezie și în afară de spiritul limbii.

Dela 1848 până la 1872.

Revoluția de la 1848 l'a aflat pe Eliade de partea ei. Proclamația dela Islaz, din 9 Iunie 1848, este opera lui, în care introduse reformele în numele cărora luptase încă din 1822; a făcut parte din guvernul național și din locotenența domnească, în care calitate a știut să-și impună înțelepciunea și sentimentul lui de ordine, față cu încercările tinerilor revoluționari — unii chiar din guvern de a se deda la acte de violență. El știa că Rusia deabia așteaptă un atare prilej spre a năvăli cu armata în Principate, sub pretextul potolirii spiritelor.

În Septembrie 1848, când armatele turcești și rusești ocupară Principatele, Eliade luă drumul pribegiei, împreună cu soția sa și patru copii. De la Paris, din Londra, din Constantinople sau din insula Chio, unde era exilat cu familia, Eliade stătu neclintit în slujba patriei sale, luminând opinia publică europeană — prin articole de ziare, prin memorii trimise marilor puteri sau prin broșuri în limba franceză — asupra intențiilor rusești de-a încorpora Principatele dunărene și cerând puterilor europene să ia asupra-le protecțiunea țărilor românești. Tipări în acest timp *Protectorat du Czar ou la Roumanie et la Russie* (Paris 1850) și *Mémoire sur l'histoire de la régénération roumaine ou sur les événements de 1848 accomplis en Valachie* (Paris, 1851); încercă traducerea Bibliei (*Biblia sacră*), Paris 1858 și comentariul ei în *Biblicele* (Paris 1858).

Intors în țară, în 1859, Eliade își află averea distrusă. Era acum un om sărac. Dădu la iveală din nou *Curierul Românesc*, care însă fu suprimat, după câteva numere, din ordinul lui Ion Ghica, pe atunci ministru de interne. Lipsit de o tribună în care să-și spună convingerile, Eliade colaborează la mai toate foile timpului, își retipărește o parte din operă, modificând-o de cele mai multe ori după sistemul lui italianist și începe publicarea unei biblioteci populare, sub numele de „Biblioteca portativă”, din care apărură câteva volume cu opere literare sau politice, de-ale lui și de-ale altora.

Dar, atât în literatură, cât și în politică, Eliade nu mai era în pas cu vremea. Curentul *Daciei Literare* din 1840, influențat de M. Kogălniceanu, care se manifestase în contra literaturii de imitație și a limbii artificiale, ridicase scriitori ca Alecsandri, C. Negruzzi și Alecu Russo, după cum, începând cu 1865, curentul *Junimii* avea să dea, sub orientarea lui Titu Maiorescu, directive nouă scrisului românesc. În politică, deasemenea, generația care făcuse unirea înaintase pe calea reformelor peste toate așteptările lui Eliade.

Cu toate acestea, și în ultima epocă a vieții sale, Eliade a fost prețuit, respectat și temut. Vorbea prin el un mare trecut, peste temeliiile căruia se așezase acum BCU Cluj / Central University Library Cluj ființa nouă a Statului și culturii românești. Luă parte activă la Constituanta din 1866, ca deputat de Muscel, iar la înființarea Academiei Române, în acelaș an, fu numit președinte al ei.

În 1872, la 27 Aprilie, ochii bătrânului Eliade s'au închis pentru totdeauna. Avea 70 de ani, dintre care 50 îi închinase, neobosit, neamului său, pentru a cărui înălțare a luptat și a suferit cu o credință de mare apostol. La înmormântarea lui — care căpătă proporții de doliu național — s'a întâlnit toată intelectualitatea românească — prieteni și neprieteni — alături de poporul care nu uitase pe sprijinitorul dela 1848, aducând cel din urmă prinos de recunoștință omului care însuflețise marea epocă a redeşeptării noastre naționale.

În cercetarea operii lui Eliade-Rădulescu ceea ce se remarcă dela început este, nu atât valoarea ei, în adâncime, cât varietatea ei. Apărut într'o epocă în care vieața noastră publică se găsea la o mare răspântie, fără mijloace sigure de orientare — atât culturale cât și politice — Eliade se simți chemat, datorită elasticității spiritului său, să lupte pentru desțelenirea mai multor drumuri deodată, nevoit să caute sau să croiască, singur, tipare pentru toate manifestările și aspirațiile intelectuale ale neamului său. Mănată astfel, fără voia lui, spre enciclopedism, activitatea lui Eliade trebuie judecată în întregimea ei și în funcție de vieața socială și politică a timpului său. În felul acesta, generatorul de intelectualitate care a fost Eliade-Rădulescu, răsare ca personalitatea cea mai reprezentativă din epoca de pregătire a României moderne, semănătorul de idei rodnice, care au îmbelșugat vieața publică românească timp de mai bine de o jumătate de veac.

Inițiatorul culturii românești moderne.

Când, după 1821, zori nouă se ivesc pentru poporul românesc din Principate, Eliade înțelege că, pentru înoirile ce se puneau la cale, trebuia formată o puternică opinie publică, a cărei educație să se facă în legătură cu tradițiile vechilor instituții românești. Școala, presa, teatrul, literatura

vor fi factorii pregătitori ai progresului de care, ca un bun pedagog, se va folosi mai întâi Eliade pentru ridicarea țării sale. În concepția lui școala a fost totdeauna instituția de bază a unui neam: „Toți părinții de familie — spunea el — aci își așteaptă ochii și de aci așteaptă viitorul fiilor lor și îndeobște tot Românul iubitor de binele patriei sale de aci așteaptă luminarea, fericirea și slava ei. Guvernul de aci așteaptă slujbași care să înțeleagă mântuitoarele-i cugetări și să corespundă cu părinteștele-i îngrijiri. Biserica de aci așteaptă preoți luminați, cari să împărtășească cu spor și după duhul Evangheliei cuvintele sale la norod și să-l povățuiască la mântuire. Fără școli, să nu aștepte nimeni nici părinți buni, nici fii buni, nici slujbași buni, nici cetățeni buni și prin urmare nici stat bine organizat și bine cărmuit și păstorit“¹⁾.

Urmând lui G. Lazăr ca dascăl în Sf. Sava, el dă învățământului public, pe lângă un început de dezvoltare, și o justificare nouă, națională: cultivarea limbii românești. În acest scop, în cursul său de gramatică pe care-l va tipări în 1828, Eliade caută să fixeze regulile care să statornicească o limbă corectă, armonioasă, în stare de a da expresie unei culturi superioare. Simplifică alfabetul cirilic, reducându-l dela 43 la 27 slove și se ridică în contra sistemului etimologic al Ardelenilor, cerând ca ortografia să fie fonetică, pentru că cu bună dreptate spune el: „pentru ce să nu scrim

1) *Curierul Românesc*, 1840 p. 131.

după cum pronunțiem, când scrim pentru cei cari trăesc, iar nu pentru cei morți“. Cu privire la îmbogățirea limbii el recomandă ca împrumuturile să fie luate numai din „acelea ce ne trebuie și cum trebuie“; să nu împrumutăm adică decât numai în cazuri când în limbă nu se află alt cuvânt corespunzător; împrumuturile să se facă „dela maica noastră . . . și dela surorile noastre“, — din limba latină și din celelalte limbi romanice — înfățișându-le „în haine românești, după geniul și natura limbii“, zicând — de pildă — patriotism și nu patriotismos, privilegiu și nu privilegium, ocazie și nu ocazion. Problema neologismelor își capătă astfel soluția cea mai potrivită.

Asemenea îndrumări sănătoase, fie despre învățământ, fie despre limbă sau în legătură cu celelalte manifestări publice românești, va da Eliade mai ales prin gazeta *Curierul Românesc*, care apare la 8 Aprilie 1829. Pornit cu scopul de a fi o gazetă de informație, Eliade îi lărgeste din primii ani sfera de activitate, transformând-o treptat-treptat într'o tribună națională. Lupta culturală și politică pentru apărarea și organizarea învățământului, pentru curățirea limbii de elementele străine — în special slave — și pentru crearea unui teatru național, o duce Eliade cu pasiune și energie, uneori cu violență în paginile acestei gazete. Tot în paginile *Curierului Românesc* pregătește Eliade înființarea unui teatru național, organizând mai întâi Societatea Filarmonică și școala ei de declamațiune, cu ajutorul căreia isbuti să reprezinte

cu succes, în anii 1834—1836, câteva lucrări dramatice, printre care *Fanatismul sau Mahomet Proocul* de Voltaire, *Amfitrion*, *Amorul doctor*, *Vicleniile lui Scapin* și *Doctorul fără voce* de Molière și *Semiramida* de Rossini. Deși, din motive politice, Societatea Filarmonică se dizolvă în 1836, activitatea ei nu rămase totuși fără urmări. Ea a contribuit la deșteptarea și înălțarea sufletului românesc de pretutindeni, a dat avânt literaturii dramatice originale și datorită ei s'au provocat și înmulțit mijloacele pentru construirea unui teatru național, realizat după revoluția din 1848 și inaugurat de C. Caragiale și Wachmann — foști elevi ai Filarmoniceii — în 1852.

Revoluția dela 1848 a devenit posibilă prin același *Curier Românesc*, în care Eliade a strecurat pe nesimțite — dela vestitul articol din 1832, *Repede aruncătură de ochiu asupra originii și limbii române*, în care răspundea Rușilor la încercarea de a ne prezenta ca Slavi, și până la evocarea unor personalități ca : G. Șincai, Paul Iorgovici, Petru Maior, G. Lazăr și Țichindeal — credința în drepturile și puterea Românilor de a se governa prin ei înșiși.

Problema limbii literare.

Dar problema care a preocupat îndeosebi pe Eliade și pe care a desbătut-o de cele mai multe ori cu superioară înțelegere — atât în *Curierul Românesc* cât și prin *Curierul de ambe-sexe* — este problema limbii literare și a unității ei, cece do-

vedește că el vedea problema și sub aspectul ei politic. „Multe au bune Moldovenii — spunea el — multe au bune Ungurenii, Bănățenii, Bucovinenii, multe au bune Macedonenii, multe au bune Muntenii, dar multe au toți și rele. Să lepădăm ce e rău, să îmbrățișăm ce e bun dela toți și între toți și să primim și înnoiturile cele bune. Un trup să fim toți, o limbă să avem, o religie, o dragoste, un Dumnezeu, care să ne ierte de toate greșalele împrumutate dela străini, înmulțite de noi cu asuprirea și apăsarea fraților noștri, să ne facă să le cunoaștem și să le lepădăm și să ne binecuvânteze pe toți sub numele de Român ce ne înfrățește, ca să putem să fim destoinici a ne înfrăți pe urmă cu celelalte neamuri sub numele mare de Creștin¹).

Pentru construcția limbii literare el alege — între limba populară, împărțită în prea multe graiuri, și cea bisericească — pe cea din urmă, ca fiind comună tuturor Românilor. Calea cea mai potrivită pentru înavițirea limbii cu termenii științelor și ai artelor și pentru dezvoltarea ei treptată ca limbă literară o socotește Eliade a fi aceea a traducerilor din marile literaturi ale lumii. Cu ajutorul acestora limba se cultivă, fraza devine mai armonioasă, mai elastică, putând să îmbrace imagini poetice și să exprime idei moderne. Pentru stabilirea unor reguli și a unei terminologii literare el traduce, după Marmontel, *Regulile sau Gramatica poeziei* (1831) și *Arta poetică* după Boileau și Horațiu; pentru a da mo-

1; *Curierul Românesc*, 1839, No. 123.

dele și a arăta posibilitățile de mlădiere ale limbii traduce el însuși, mai întâi din Lamartine și Lordul Byron, apoi din Tasso, Dante și Ariosto, încredințat că limba românească poate fi ridicată la înălțimea ideilor din poezia apuseană. „După ce dară mi-am format limba științelor sau a duhului — scria el lui C. Negruzzi în 1836 — am vrut pe urmă să pășesc și la limba inimei sau a simțământului... Am vrut să văz pe cât se mlădia limba și cât este destoinică să exprime acele idei așa de frumoase, înalte și pline de patimă. Limba am aflat-o destoinică, căci ea mi-a fost învățătorul și ea singură m'a povățuit cum trebuie să o măi; și cine o va asculta, cine nu va ieși din regulele prescrise ale naturii ei, va ajunge în scurtă vreme departe“... 1)

Eliade ajunsese într'adevăr, pentru vremea lui, departe. Despre destoinicia limbii literare vorbesc frumoase versuri din traduceri și imitațiile lui, în care reuși să redea originalul cu claritate și uneori cu destulă armonie, dar mai ales din compozițiile lui proprii unde versul, liberat de sub influența unui text străin, manifestă un avânt cu totul nou:

De-mi arde ochii și'n sus privesc
Acele stele învăpăiate
P'a nopții pânză împrăștiată,
În toată steaua cu te zăresc.

(Lamartine, *Suvenirul*)

1) În *Muzeu Național* 1836, p. 44.

Istoria prin mine ia chip, se'nființează
 Și libertatea mună a fericirii fac;
 Eu timpului dau aripi, prin mine el viază,
 Și'n candidă fecioară eu pacea o prefac!

(Eliade, *Poesia*).

Dacă n'a isbutit totdeauna să înalțe limba la ade-
 vărate frumuseți literare și la expresia de artă
 aceasta ne arată greutățile cu care avu de luptat —
 el, cel dintâi — ca să netezească drumul pe care
 va merge, după el, poezia românească până la
 Eminescu.

Cu ajutorul traducerilor, în versuri și în proză,
 ale lui Eliade și ale altora din școala lui, se cul-
 tivă o limbă literară în stare să exprime toate
 genurile de poezie, atât de fixată în conștiința
 contimporanilor, încât erezia lui italianistă, de na-
 tură politică, de la 1841, n'o mai putu opri din
 desvoltarea ei.

Poetul și prozatorul.

În această limbă, pe care și-o făuri atât pentru
 sine cât și pentru ceilalți scriitori ai vremii, își
 turnă Eliade fructul inspirației sale poetice sau
 observațiile și credințele cu care lupta pentru pro-
 gresul țării sale.

Ca poet liric, Eliade — deși educat în spiritul
 clasicismului dela sfârșitul veacului al optspreze-
 cea, — a stat toată viața lui sub influența poe-
 ziei lui Lamartine, cu care avea, prin firea lui, o

puternică afinitate; spiritul adânc religios al lui Eliade găsea în „poemele pline de tinerețe și melancolie mângâietoare“ ale poetului francez ecoul propriilor sale sentimente.

În umbra acestei mari personalități poetice, cu ale cărei culmi de cugetare și de expresie se înțelege că Eliade nu se putea lua la întrecere, el isbutește să dea literaturii noastre începătoare orientări poetice nouă — atât ca teme de inspirație cât mai ales ca tehnică formală — ceea ce stă în acord direct cu preocupările lui de creație a unei limbi literare. În sensul acesta e de remarcat energia cu totul nouă a stilului său poetic, pe care o întâlnim în bucățile lui în versuri și care constituie calitatea lor caracteristică. Astfel în *Serafiful și Heruvimul*, în *Ingratul*, în care dă expresie unui adânc sentiment de ură, uneori trecând marginile esteticului, în *Poetul murind*, sau chiar în fragmentul tradus din Tasso în limbă italianizată, versul lui scânteiază de o puternică energie ritmică:

Când marea se răscoală, volbură'ntărâtă,
Când undele-i muginde se'nalță spumegând,¹
Ființa-mi ca o barcă de cuget spulberată
Pe fieșicare stâncă te vede-amenințând.

(*Serafiful și Heruvimul*)

Sfărmași și dați la flăcări, la vânturi și la unde
Ast luth ce n'are sunet la suflet a răspunde !
În ceruri mă așteaptă alt luth de serafimi.
Peste curând ca dâșii trăi-voiu o vieață
În verva imortală și-eterna dimineăț
Divinelor concerte, în cor de heruvimi.

(Lamartine, *Poetul murind*)

Ma când veni momentul ca Febu dela caru-i
 Cursierii să deshame și'n mare să s'afunde,
 La limpedele ape Iordanului ea'junge,
 Descalacă pe prunte și jos aci se culcă.
 Nimic nu bagă'n gură și în dureri se paș'e
 Și, singurică, numai de lacrimi are sete.
 Ma somnul care, singur, cu dulcea sa uitare
 La relele-omenirii e pace și repaos,
 Simțiri, dureri i-adoarme și-asupra ei întinde
 Incântătoare aripi și placide și line —
 Cu toate că amorul nu'nceată'n mii de forme
 Să-i turbure în somnu-i repaosul și pacea.

(Tasso, *Gerusalemme liberata*, VII).

Eliade și-a scris poeziile sale lirice, mai ales
 acelea dela începutul carierii sale literare, într'o
 frumoasă limbă românească, dar lirismul lui ră-
 mâne de multe ori întunecat de idei prea înalte
 sau prea confuze pentru posibilitățile lui poetice.

Poet în înțelesul cel înalt al cuvântului el a fost
 numai o singură dată, în *Sburătorul*, și cu deo-
 sebiră în acea parte de contemplație care formează
 descrierea cea mai inspirată și mai plină de plas-
 ticitate a unui tablou din natură. Este vorba de
 acel pastel cu totul original, zugrăvit cu măiestrie
 și gravitate, din care răsare sentimentul de măre-
 ție pe care-l deșteaptă în suflete căderea unei nopți
 de vară, la sat :

Era în murgul serii și soarele sfințise ;
 A puștarilor cumpeni țipând par'că chema
 A satului cireadă ce greu, mereu sosise
 Și vitele muginde la jghiab întins pășia.

Dar altele -- adăpate trăgea în bătătură
 În gemete de mumă viței lor striga,
 Vibra al serii aer de tauri grea murmură
 Sglobii sărind viței la uger alerga.

S'astâmpără ăst sgomot, ș'a laptelui fântână
 Incepe să s'auză ca șoaptă în susur,
 Când ugerul se lasă subt fecioreasca mână
 Și prunca vițelușă tot tremură'mprejur.

Incep a luci stele rând una câte una
 Și focuri în tot satul încep a se vedea;
 Târzie astă seară răsare-acum și luna,
 Și cobe câteodată tot cade câte-o stea.

Dar câmpul și argeaua câmpeanul ostenește
 Și dup'o cină scurtă și somnul a sosit.
 Tăcere pretutindeni acuma stăpânește,
 Și lătrătorii numai s'aud neconținut.

E noapte naltă, naltă; din mijlocul Tăriei
 Veșmântul său cel negru de stele semănat
 Destins coprinde lumea ce'n brațele somniei
 Visează câte-aieva deșteaptă n'a visat.

Tăcere este totul și nemișcare plină;
 Incântec sau descântec pe lume s'a lăsat:
 Nici frunza nu se mișcă, nici vântul nu suspină
 Și apele dorm duse și morile au stat. . . .

Incercând satira și fabula în versuri, Eliade
 isbuti să oprească atenția contemporanilor asupra
 celor două compoziții originale: *Cântecul ursului*
 și *Măcieșul și florile*, scrise într'un ritm sprinten
 și însuflețite de o necruțătoare ironie, care merge

uneori până la vehemență; întemeiate pe realități politice din vremea lui, ele pot fi gustate numai prin cunoașterea împrejurărilor istorice care le-au provocat. Sub influența lui Tasso începu scrierea unei epopei naționale, *Mihaida*, din care a dat doar primele două cânturi, în versuri greoaie și de multe ori confuze.

Ca prozator Eliade este incontestabil superior. Datorită temperamentului său impresionabil dar combativ, scrisul lui este vioi, comunicativ, uneori familiar până aproape de vulgaritate, mai ales în satire (*Domnul Sarsailă, autorul, Coconul Drăgan*), străbătut în genere de un lirism biblic, ceea ce-l face atrăgător și plin de farmec. Oricare pagină din proza lui, care merită să fie cunoscută și pentru mulțimea ideilor puse în circulație, dovedește că Eliade, chiar și după rătăcirea-i italianistă, scria o limbă românească frumoasă și plină de avânt. Iată câteva exemple din diferite epoci ale scrisului său :
1828 :

„Așa dară, pentru ce să nu scrim după cum pronunțăm, când scrim pentru cei cari trăiesc, iar nu pentru cei morți. Romanii, strămoșii noștri, scriau după cum pronunțau; Ciceron, Virgilie și peilalți autori nu au scris faptele lor pentru Romanii ce au trăit pe vremea lui Romul și Brut, ci pentru contimporanii săi. Asemenea și noi, nu scrim pentru strămoșii noștri, pe cari i-a adus marele Traian aci, ci pentru contimporanii noștri și nu trebuie să-i căznim și să-i muncim atâta până să ne înțeleagă și să le luăm dreptul de a-și scri

limba, rămâind pe seama numai celor ce știu latinește și celor ce, în toată viața lor, vor sta cu dicționarul în mână“ 1).

1848 :

„Adevărat că de la un timp încoace vă vorbesc mai mult de limbă, însă vorbesc de naționalitate. De s'ar fi putut vorbi ca în țările matore, ca în țările unde au oamenii limbă și cuvânt, v'ași fi vorbit altfel. Ah! de ce nu pociu să-mi sparg inima să v'o arăt, să vedeți că n'are altă bătae decât de cauza voastră, de copiii voștri! Pentru ce toți inemicii mei și ai voștri să-mi priceapă fiecare vorbă și numai voi să nu mă pricepeți! Să nu dea Dumnezeu să vă căiți! căci aceasta ar fi un blestem, și eu n'am răsuflat decât binecuvântări și urări fierbinți pentru voi“ 2).

1870 :

„Cine nu va să frământa, toată ziua cerne, zice proverbul. Căci s'au făcut librari și toată ziua treeră cu gura căscată; zic că nu e nici o treabă librăria în țara română; că Românii cheltuiesc în toate secăturile, numai pe cărți nu fac cheltuială; că Românii sunt buni mușterii la toate, numai pe cărți nu cheltuiesc; că Românilor le plac desmierdările iar nu lectura, nu cărțile. În adevăr, că Românilor nu le plac cărțile dumnealor!“ 3).

1) Prefața *Gramaticii*, 1828, p. XVII.

2) *Curierul Românesc* 1848. 12 Aprilie.

3) Din « Librării naționale române », *Tipograful Român* 1870. p. 43.

Eliade a încercat și critica literară — totdeauna în ton satiric — stăruind cu deosebire asupra elementelor de formă (*Critică Literară*, 1838, *Asupra traducției lui Omer*, 1837) sau asupra celor biografice (Țichindeal, G. Lazăr, Iancu Văcărescu) dând astfel scrisului său și o valoare documentară. Sub acest aspect *Echilibrul între antiteze* (Isachaar sau Laboratorul), 1859-1869, operă în care se rezumă credințele literare, politice și sociale ale lui Eliade, constituie un mare amestec de fapte și de informații, fără de care nu se poate studia viața publică românească din prima jumătate a secolului trecut.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Părintele literaturii române.

Pentru uriașa lui activitate de scriitor, pentru toată această neobosită frământare de a deschide căi nouă culturii și literaturii noastre, contemporanii l-au glorificat cu titlul de „Părintele literaturii române“. Sensul adevărat al acestor cuvinte l-a tâlcuit, cu adâncă lui simțire de poet și cu marea lui înțelegere de cărturar ¹⁾, scriitorul B. P. Hașdeu, în următorul cuvânt funebru, rostit în numele presei românești, în 1872, la mormântul lui Eliade: „Domnilor !.. nu ... fraților ! Dacă nu în viața de toate zilele, când ne domnim mereu, și domnindu-ne mereu ne certăm fără milă unii cu alții, dacă nu

1) *Columna lui Traian*, 1872, No. 19 (129).

în viața de toate zilele, cel puțin aci, în fața mormintelor, suntem frați, numai frați, și ca frați am venit a plânge pe țărâna unui părinte.

„Părinte ! De douăzeci de ani România întregă, dela o margine până la cealaltă, numește pe Eliade „părinte al literaturii române“ ! De douăzeci de ani, și totuși nimeni nu și-a dat seama, nimeni n'a luat osteneala de a cumpăni greutatea acestui epitet : „părinte al literaturii române“. O literatură este o națiune !

„Au fost sute de popoare, cari avuseră fiecare câte o limbă, dar n'a putut fiecare să-și creieze câte o literatură. Ele se mișcau, cugetau, lucrau, vorbeau, dar numai în vis, căci n'au lăsat nici o urmă. Literatura singură afirmă existența cea deșteaptă a unei națiuni; și mai mult decât atâta : singură îi dă secretul de a nu muri niciodată. A dormi, fie visurile cât de strălucite, cât de sgomotoase, nu este a trăi. Traiul se începe din momentul deșteptării. Cine deșteaptă o națiune, cine o smulge din mincinoasa agitație a somnului, acela o naște. Părintele unei literaturi este părintele unei națiuni. Iaca cine a fost Eliade !

„Toate nașterile se fac în durere. În durere a născut și Eliade literatura română, a născut națiunea română. Inzestrată cu o limbă veche, puternică și frumoasă, dar al căreia fir literar de altădată se rupsese mai bine de un secol, România dormea; și nici măcar a dormi bine nu-i era dat, căci o sugruma în somn coșmarul fanariotismului, încât nu cunoștea, nenorocita, decât groază și tor-

tură, tortură și rușine! Eliade s'a luptat cu somnul, s'a luptat cu coșmarul, și a învins toate, căci a făcut toate; dela abecedar până la filosofie, dela tipografie până la teatru, dela gazetă până la epopee. Nu este aproape nici o ramură a cunoștințelor umane în care să nu fi înfipt vârful condeiiului! Și literatura română s'a născut, s'a smuls din letargie națiunea română, căci a fost un Eliade!

„A crește popoarele este politica adevărată. Sunt trei țâțâne, prin care această adevărată politică deschide ușa viitorului unei națiuni: istoria, poezia, religiunea. Ce este istoria? Dacă fiecare om aparte ar contracta obiceiul de a-și aduce aminte în fiecare seară tot ce-a spus, tot ce-a lucrat, tot ce-a cugetat, toate relațiunile sale din cursul zilei; dacă și le-ar aduce aminte cu cauzele și cu efectele lor fără a ascunde nimic, fără a uita nimic, fără a minți propriei sale conștiințe; dacă s'ar sili a înțelege în această revistă retrospectivă tot ce-a fost nimerit sau rătăcit, folositor sau de prisos, prea mult sau prea puțin; un asemenea om printr'un asemenea control asupra propriei sale naturi și propriilor sale mijloace, s'ar face pe fiecare zi din ce în ce mai bun. Pentru națiuni așa este istoria. Ea le arată: ce sunt, ce pot, ce trebuie să fie. O națiune fără istorie națională umblă cât de iute, se pare că merge, croește zigzaguri în dreapta și'n stânga, se sbuciumă, se'nvârtește pe loc, dar nici un pas solid pe calea progresului, pe calea moralizării! Ce este poezia? Entuziasm: fie amor, fie ură, fie indignațiune, fie oricare alt

simțământ când se ridică la sublim. Fără poezie, fără entuziasm, nimic mare! Vei fi soldat, dar nu erou; vei fi actor, dar nu artist; vei fi poet, dar nu apostol; vei fi funcționar dar nu om de stat. Aceasta-i poezia! Ce este religiunea? Speranța! Răpiți speranța unui individ, el se'mpușcă; răpiți religiunea unei națiuni, ea se sinucide! Istoria, poezia, religiunea iacă literatura, prin care se crește o națiune, prin care se face o adevărată politică. Nimeni n'o înțelegea mai bine decât Eliade, nimeni n'a aplicat-o mai bine, adică mai românește.

„Fără a fi destul de istoric, fără a fi destul de teolog, fără a fi destul de poet, el a fost totuși un fericit, un sublim amestec de aceste trei elemente, combinate astfel încât câteși treile la un loc formau o admirabilă forță de acțiune, un geniu. Aci este mis'erul puterii lui Eliade! Aci, și încă în ceva: în acea necomparabilă haină originală, verde, curat românească, în care știa să-și înveșmânte toate cugetările; o haină atât de românească, atât de originală, atât de verde, încât dintre toți scriitorii noștri numai dânsul în vecii vecilor nu poate fi tradus într'o limbă străină, Despuiati-l de idiotismele sale, de românismele sale, românisme în vorbe, în fraze, în pagini întregi, și Eliade nu mai este Eliade!

„Am obosit de emoțiune... nu! am obosit de admirațiune! Un cuvânt, o parabolă și am terminat. Se zice că Mircea cel Mare se dusesse după moarte să bată la poarta raiului. Ii iese înainte Sfântul Petre. Ce poștești, omule? întrebă cu as-

prime chelarul paradisiului pe viteazul domn al Românilor. Să văd fața lui Dumnezeu, răspunde marele Mircea. Tu, păgânule! Tu, care ai făcut mii de păcate și de-abia numai o mănăstire! Afară! Auzind sgomot la poartă se arată însuși Dumnezeu. Ce este? întrebă pe Sfântul Petre. Iacă așa și așa, Doamne; acest muritor, încărcat cu mii de păcate, pe care a crezut c'o să le poată răscumpăra cu un petec de mănăstire, vrea să intre cu orice preț în lăcașul sfinților... Fă-i loc la dreapta mea! zise bunu și dreptul Dumnezeu. Fă-i loc la dreapta mea! Multe au fost păcatele sale și puțin lucru este o singură mănăstire, dar el și-a iubit țara lui, s'a luptat pentru țara lui, a lucrat pentru țara lui, și toate i se iartă!..."

BCU Cluj / Central University Library Cluj

S'au tipărit din
 „CUNOȘTINȚE FOLOSITOARE”
 2.267.000 exemplare

„CUNOȘTINȚE FOLOSITOARE“

Nr.	Nr.
17. Rătăcirii bolșeviste de MAIOR I. MIHAI.	49. Lingoarea de DR. I. DUMITRESCU.
20. Răsadnița și plantele din răsad de V. SADOVEANU.	50. Bilenoragia sau sculamentul de DR. N. IOAN.
22. Mășteșugul vopsitului cu burueni de ART. GOROVEI.*	51. Practica agricolă de A. BEJENARIU.
24. Păstrarea cărnii de porc de G. GHEORGHIU.*	52. Apa de băut de DR. I. BĂLTEANU.
29. Beția de DR. EMIL GHEORGHIU.	53. Tifosul exantematic de TUDOR DUMITRESCU.
33. Mama și copilul de PROF. M. MANICATIDE.*	54. Boalele animalelor de I. POPU CĂMPEANU.
36. Omul și societatea de AL. GIUGLEA.	55. Lucrări din pănușile de porumb de TITUS G. MINEA.
37. Bucătăria sătenței de MARIA GEN. DOBRESCU.*	56. Cartoful de I. POPU-CĂMPEANU.
38. Sfecla de zahăr de C. LACRIȚEANU	57. Cum să trăim de DR. F. GRUNFELD.
39. Ingrășarea pământului de I. M. DOBRESCU.	58. Lucrări din pae și sorg de TITUS G. MINEA.*
40. Friguri de bălță de DR. T. DUMITRESCU.	59. Insectele vătămatoare pentru arborii noștri roditori de GH. FIȚESCU.*
41. Banul de A. GIUGLEA.	60. Vaca cu lapte de M. GATAN.*
42. Sfaturi practice de ING. A. SCHORR.	61. Mierea și Ceara de CONST. IONESCU CRISTEȘTI.*
43. Lămurirea calendarului de A. GIUGLEA.	62. Indrumări agricole de C. IONESCU-CRISTEȘTI.*
44. Coniștivita granuloasă de DR. GLĂVAN.	63. Creșterea păsărilor de PETRONICA BEJAN.*
45. Burueni de leac de A. VOLANSCHI.	64. 101 feluri din ouă de SANDA MARIN*
46. Sfaturi casnice de MAICA RĂLUCA.	65. Plante de nutreț de PETRONIUS BEJAN.*
47. Cultura tomatelor de I. ISVORAN	66. Lămurirea constituției celei noi: de A. GOROVEI.*
48. Rețete pentru gospodine de MAICA RĂLUCA.	67. Lupta contra secetei de M. GR. HULUBEI.*

Serla C. „DIN LUMEA LARGĂ“.

Nr.	Nr.
3. Munții Apuseni de M. DAVID.*	27. Valea Jiului din Ardeal de P. HOSSU-LONBIN.
5. Bucovina de I. SIMIONESCU.*	28. Țara Bărsel de N. ORGHIDAN.
6. Basarabia de G. NĂSTASE.*	29. Vechiul ținut al Sucevei de V. CIUREA.
7. Dobrogea de C. BRĂTESCU.*	30. Macedo-România de TACHE-PAPAHAGI.
10. Vința în adâncul mărilor de C. MOTAȘ.	31. România din Banatul Jugoslav de PR. BIZEŢEA.
11—12. A. Şaguna de I. LUPAȘ.*	32. Coasta de Azur de I. SIMIONESCU.*
14. România de peste Nistru de V. HAREA.*	33. Eiveșia de TRAIAN G. ZAHARIA.
16. Lituania de G. NĂSTASE.	34. Maramureșul de GH. VORNICU.
19. România din Ungaria de I. GEORGESCU.	35. Austria de I. SIMIONESCU.
20. Jud. Turda Arleş de I. MUREȘEANU.	36. Belgia de TRAIAN G. ZAHARIA.
21. Țara Hațegului de GAVRIL TODICA.	37. Afganistanul de I. SIMIONESCU.
22. Spiru C. Haret de I. SIMIONESCU.	38. Anastasia Şaguna de DR. I. LUPAȘ.
23. Danemarca de MAGDA D. NICOLAESCU.*	39. Blajul de ALEX. LUPEANU-MELIN.*
24. M. Milescu în China de I. SIMIONESCU.	40. Marea Neagră de DR. I. LEPȘI.
25. Catățile moldovenești de pe Nistru de APOSTOL D. CULEA.	41. Pe urmele lui Robinson Crusoe de I. SIMIONESCU.*
26. Românii din Bulgaria de EM. BUCUȚA.	42. Din Norvegia de I. CONEA.*
	43. Din vremea lui Ștefan cel Mare de GEN. R. ROSETTI.*
	44. Japonia de I. SIMIONESCU.*

„CUNOȘTINȚE FOLOSITOARE“

Nr.

45. **Oiarul Savant** de I. SIMIONESCU.*
46. **Intr'o mănăstire din Himalaya** de MIRCEA ELIADE.*
47. **Dănilă Apostol** de N. P. SMOCHINĂ.*
48. **Govora și Călimănești** de I. SIMIONESCU.*
49. **Sgările norii New-Yorkului** de PETRU COMARNESCU.*
50. **Nicolae Bălcescu** de V. SASSU.*
51. **Țara visurilor împletite (EGIPTUL)** de MIRCEA HEROVANU.*
52. **Șh. I. Donici** de GEN. R. R. ROSETTI.*
53. **A. Odobescu** de AL. TZIGARA-SAMURÇAȘ.*
54. **Banatul** de PROF. D. IZVERNICEANU
55. **Țara Zarandului** de G. CAMBER.*
56. **Iordache Golescu** de N. BĂNESCU*
57. **Bucureștii** de V. MIHĂILESCU.*
58. **Turismul** de AUREL PIȚU.*
59. **Abisinia** de I. SIMIONESCU.*
60. **Polonia** de I. SIMIONESCU.
61. **Date istorice și culturale din România** de CRONICAR.*
62. **Carmen-Sylva (TEKIRGHIOI)** de DR. COCA ODESEANU.*

Nr.

63. **Șh. Coșbuc** de V. M. SASSU.*
64. **A. Philippide** de I. IORDAN.*
65. **N. Gane** de A. GOROVEI*
66. **Lecturi geografice.—Asia** de I. SIMIONESCU.*
67. **N. Machiavelli** de VL. BOANTĂ*
68. **Șh. Lazăr** de PAUL PAPODOPOL.*
69. **I. Urban-Jarnik** de A. GOROVEI*
70. **G. Enescu** de M. COSTIN.*
71. **Dr. C. I. Istrati** de C. KIRIȚESCU.*
72. **Alexandru Vlahuță** de V. M. SASSU*
73. **Vasile Pârvan** de I. ANDRIEȘESCU*
74. **Ion Creangă** pedagog și învățător de V. GHEȚEA.*
75. **Republica Moldovenească a Sovieților** de N. P. SMOCHINĂ.*
76. **Panaiț Cerna** de LUCIAN PREDESCU.*
77. **Dol cronicarilor moldoveni Grigore-Ureche și Miron Costin** de LUCIAN PREDESCU.*
78. **I. Eilade-Rădulescu** de GEORGE BAICULESCU.*
79. **Episcopul Melchisedec** de GHEORGHE DINCĂ.*

Serla D. „ȘTIINȚA APLICATA“.

Nr.

1. **Fabricarea săpunului** de A. SCHORR.
2. **Motorul Diesel** de ING. CASETTI.*
3. **Industria Parfumului** de E. SEVERIN.
- 4—5. **Aerul lichid** de ILIE MATEI.
6. **Industria Azotului** de L. CATON.
- 7—9. **Locomotiva** de ING. CASETTI.
10. **Aeroplanul** de DR. V. ANASTASIU.
11. **Baloane și Dirijabile** de C. MIHĂILESCU.
12. **Betonul Armat** de ING. N. GANEA.
13. **Șări și trenuri** de G. ȘIADBEI.
16. **Țiparul** de VASILE ROMANESCU.
17. **Ce se scoate din cărbuni** de C. V. GHEORGHIU.
18. **Industria materiilor colorante** de G. A. FLOREA.
19. **Fotografia** de CĂP. DR. M. ZAPAN.
20. **Industria zahărului** de G. I. BAȘOIANU.

Nr.

21. **Șase montași de radio** de CĂP. DR. M. ZAPAN.
22. **Cinematografia** de CĂP. M. ZAPAN.
23. **Automobilul** de CĂPIT. DE AVIAȚIE M. PANTAZI.
24. **Fabricarea sticlei** de G. A. FLOREA
25. **Gazele otrăvitoare** de CĂP. DR. M. ZAPAN.*
26. **Impăierea păsărilor** de N. C. PĂNESCU.
27. **Legatul cărților** de I. CARAMALĂU.*
28. **Innotul** de P. EPUREANU.*
29. **Scoaterea petelor** de VICTORIA A. VELCULESCU.*
30. **Cum navigă corăbiiile** de SPARDECK.*
31. **Planorul** de ING. Ș. LIPOVAN.*
32. **„Cartea Românească“** de I. SIMIONESCU.*
33. **Descoperiri și invențiuni** de LATZA TRANDAFIR.*

RASPÂNDIȚI

„CUNOȘTINȚE FOLOSITOARE“

Este cea mai trebuțoasă bibliotecă. Unele prin varietatea cuprinsului, prin înfățișare, este la îndemâna oricui. S'a dovedit o adevărată enciclopedie. Aduce foloase specialistului, dându-i noțiuni clare din alte domenii; procură cunoștințe folositoare celui care nu se restrânge numai la cartea de școală. Biblioteca se adresează tuturor.

S'au tipărit până acum peste 2.267.000 cărțicele.